

તિલક સ્વરાજ્યકાળા હિતાર્થે.

અસહકાર-રૂપરેષા (એક કાવ્ય)

૯૮૫૮

લેખક અને પ્રકાશક
બાલકૃષ્ણ અમૃતલાલ શુક્લ.

ઈ. સૈયદપરા વેંકટેશ્વરી-મુરત.

૦-૧-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
શુકરાંતી ઝંપીરાઈર-સંગ્રહ

૬-૧૬

સમર્પણ.

સદ્વિદ્યા-મતિ એવી સુરસવતી, કેા માત્ર સ્વાદે મુધા,
લાલિત્યે પરિપૂર્ણું સર્વ ગુણથી સંપન્ન સુખાવિતા;
વીણા હસ્ત, મયૂરવાહન અને મુરદિથી વંદિતા,
એવી દેવી સરસ્વતી શરણમાં, આ કાવ્ય અર્પું સખા.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૮૫૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૨૨૨૨૩૧૨-૩૫૨૫૧

વિષય ૬-૪

બે બોલ.

અસહકાર રૂપ-રેષા કાવ્ય એના ઉત્સાહી લેખક અને પ્રકાશક ભાઈ બાલકૃષ્ણ અમૃતલાલ શુક્લે. પ્રજા ચેતનના રાષ્ટ્રીય સંપ્રદાય પ્રસંગે પ્રકટ કરે છે અને એનું તમામ ઉત્તમ નિષ્કર સ્વરાજ્ય કાળામાં આપે છે. આ પુસ્તકની છપામણી ખર્ચ પણ એક દેશાભિમાની ભાઈ તરફથી મળે છે એટલે સ્વરાજ્ય કાળાને પૂરેપૂરી આવક મળશે.

પ્રજા ચેતનના અઠવાડીયામાં આ જુસ્સાદાર કાવ્ય વાંચનારમાં વધારે જુસ્સો પેદા કરશે એવી આશા છે. કાવ્ય તરીકેના ગુણદોષ જોવાનો ને લેખકનો પરિચય કરાવવાનો વખત નથી મળ્યો પણ જુસ્સો અને દેશાભિમાન તો આ કાવ્યમાં ભરેલાંજ છે.

મુરત
તા. ૬-૪-૨૨.

}

કલ્યાણજી વિઠલભાઈ.

મુરત ભાગાતળાવ રોડપર આવેલા ધી “કન્ડીઆ” પ્રીન્ટીંગ
પ્રેસમાં કવ્યનલાલ ચુનીલાલે છપ્યાં.

અસહકાર-રૂપરેષા.

૧. રેંટીઓ, ખાદી અને અસહકાર.

લાવણી.

સૌ ચલો પડો મયદાન, વાગે રણનૂરો;

યાહોમ ધસો સૌ આગે, ગાંધીના શૂરો.

ખાદીના ટોપ કવચ અખતર,

નિશાનો ખાદીનાં ફરફર;

ફેરવો સુદર્શન ચક્રકર,

ગમવો રણવાધો ધરધર.

શૂરનાદ ભરે આનંદ ઉરમાં પૂરો;

યાહોમ ધસો સૌ આગે ગાંધીના શૂરો.

શૂરાઓ સહકારને તજનાર,

વિદેશી વસ્ત્રો પરહરનાર;

સાચવે ખાદીનો વ્યવહાર,

એજ છે સાચો અસહકાર.

દીન દેશતાણું દારિદ્ર્ય દૂર કરનારો,

છે નિર્જીવને અમીરૂપ જીવન દેનારો;

એ પ્રવેતરંગી આદેશ ધવલ ધરનારો,

ગુરૂ ગાંધીની અમીરૂષ્ટ જરૂર દરનારો;

મહામંત્ર તણો સજી સાજી શૂર સૈનિકા,

યાહોમ ધસો સૌ આગે, ગાંધીના વીરો.

૧૦

૨. વિદેશી વસ્ત્ર, દારૂ અને તાડીનું વેચાણ.

વાણીએ કંઈ માંડ્યા વ્યાપાર,

હાટ સૌ વિદેશી વસ્ત્રામાર;

૨૦

જાળવે કમ વિક્રમ વ્યવહાર,
 દેશની દયા નથી તલભાર.
 તાડીને દારનાં વેચાણુ,
 કયે છે કલાલની દુકાન;
 હરે છે રંક જીવન ધન-પ્રાણુ,
 દેશને કરતા કચ્ચર-ધાણુ.

બની સ્વાર્થ વિષે સૌ અંધ રકત પીનારા,
 યાહોમ દેશનો દ્રોહ સદૈવ કરનારા;
 તમ વિવેક શૂન્ય બધિર ઉરપટ તોડો,
 આ રંક દેશને યોગ્ય પ્રવૃત્તિ જોડો.

૩૦

સૌ વિદેશી વાપરનાર,
 મદિરાને ભાવે ભજનાર;
 દ્રોહમાં સરખા હિરસેદાર,
 છોડી દો સર્વ અસહન્યાપાર.

તમકાજ પહેરેગીર બન્યા કંઈ શૂરા,
 તમકાજ ધરી નીજ રકંઘ ત્યાગની ધૂરા;
 તમકાજ ફૂળાં યુવાન તથા નીજ મહેલો,
 તમકાજ તથા ઘરખાર વસાવે જોલો.
 તમકાજ તજે કે પિતા પુત્ર ધનદાર,
 તમકાજ તીખાં કે ટેક ધરે અસીધાર;
 તમકાજ આજ કે કષ્ટ અનેક સહે છે,
 તદ્દપિ તમ પાપી વૃત્તિ સદોદિત વહે છે.

૪૦

થાઓ સૌ વીર ફરી તૈયાર,
 દેશના પાપ તમે ધોનાર;
 દેશના પવિત્ર નરનેનાર
 દેશનો યજ્ઞ ફરી યજનાર.

આહતિ નિદોષિ દેનાર,
થશે તવ દેશ તણો ઉદ્ધાર;
તજ દો જીવન તણી મમતા,
બળવો કૃતેહના ડંકા.

૫૦

૩ સરકારી નિશાળોનો ત્યાગ, વિદ્યાપીઠોની સ્થાપના.

જોહુકુમ સલામી માનુ લંગ કરનારી,
લાજ હાની સૌ વફાદારી લરનારી;
કંઈ બાલતણી તન-મન શક્તિ લરનારી,
આખરમાં શિક્ષિત ગુલામને ઘડનારી.
અહીં ચાલી રહી નિશાળ બહુ સરકારી,
એ બેડી દેશને ગુલામીમાં જડનારી;
તજ દો શિક્ષા અનુકૂલ નથી મદોને,
કરતી પયદા એ સ્વાર્થી, લીરૂ વ્યંડળને.
સંગીન આદર્શો લયું જ્ઞાન દેનારી,
આ દેશ તણી સૌ સ્વતંત્રા લેનારી;
આ લોક અને પરલોક સિદ્ધિની દાતા.
વિદ્યાપીઠો એ આર્ય દેશની માતા.
નાજ અધમ દેશની ઉન્નતિને ચલાનારા;
એ પૂણ્ય માર્ગમાં વર્ષાવો ધન-ધારા.

૬૦

૪. વકીલાત અને અદાલતોનો બહિષ્કાર, લવાદી પંથોની સ્થાપના.

દેશની અધમ દશા કરનાર,
ગુલામી અંધ સખળ જડનાર;
ગુલામી પ્રથા તણી પ્રતિપાળ,
અધમ શી અદાલતોની જાળ !

શું થતી શયતાની સરકાર,
 ગુલામો કરી તેની ફરકાર; ૭૦
 બન્યા કે ન્યાયાધીશ સરદાર,
 દ્રવ્યથી ન્યાય તૂલા કરનાર.
 દ્રવ્યનું પલ્લુ નમતું જાય,
 જૂઠાણું સત્ય થયેલ મનાય;
 કંઈ નિર્દોષિ માર્યા જાય,
 ન્યાયની નજરે દોષ જણાય.
 સનંદી વકીલ ત્યાં ઉભરાય,
 બુદ્ધિના વાદવિવાદો થાય;
 સત્ય વિવાદો જૂઠું જણાય,
 રચાયે વિવાદપર એ ન્યાય. ૮૦
 ડાળને દમામમાં રહેનાર,
 અસીલનાં ખિસ્સાં કાતરનાર;
 મળે જો મનગમતા બહુ દામ,
 બુદ્ધિ દીશા બદલે સરિયામ.

એ અદાલતો ને દાર દ્રવ્યના રેલા,
 રેલાવી રહ્યા છે મૂર્ખ ગમારો ઘેલા;
 જો સત્ય હોય તો ને શાને વેચાયે,
 જો સત્ય હોય તો શીદ સાળીત કરાયે.
 સૌ કુસંપના ઓ ખીજ કલેશ કરનારા,
 પ્રતિજનમાં દ્રોષ વિરોધ સદૈવ ચલાનારા;
 ઓ વાદવિવાદ ને બુદ્ધિ તક કરનારા,
 ઓ કહેવાતી સૌ ન્યાય તૂલા ધરનારા.
 તમ કાર્ય વડે સૌ ટકી ગુલામી જાળો,
 તમ કાર્ય વડે પરરાજ્ય-શૃંગલા પાળો;

આ દેશ પરાધીન-રાજ્ય-પ્રથા-પરિણામે,
 રે ગયો ચૂસાર્ધ હાડ ચામ રહ્યું નામે.
 હજીયે ઉન્નતિ યદિ જન્મભૂમિની આહો,
 તમે તરછોડો તત્કાળ કપટમય જાણો;
 સૌ લોક તજી દો અદાલતોના દારો,
 વીણુ દ્રવ્યે ત્યાં તો ન્યાયનથી મગનારો.
 સૌ કામ પ્રજા નીજ પંચ પ્રતિષ્ઠિત સ્થાપે,
 જ્યાં પ્રજાતણો સરપંચ ન્યાયને આપે;
 સૌ પ્રજા ન્યાય અન્યાય નિહાળી ચાલે,
 રાખી ઇશ્વરનો ડર ચૂકાદા પાળે.

૧૦૦

૫. ખિતાબો અને સરકારી ગુલામીનો ત્યાગ.

નહીં અહીં માત્ર ન્યાય વેચાય,
 લીલામો માનપાનના થાય;
 હોય જે હરામના બહુ દામ,
 સધાયે દામ દેતાં સૌ કામ.
 ખિતાબો દિયે બહુ સરકાર,
 દામ દર્ધ ખુશામતી કરનાર;
 હોંસથી નામ પૂડે ધરનાર,
 વાસ્તવે 'ગુલામના સરદાર.'

૧૧૦

પશુ બળપર છે જેનું જોર,
 ભુદ્ધ જોહાકીનો જ્યાં દોર;
 અહીંની આપખુદ સરકાર,
 સેવતા વિવિધ ધરી અધિકાર.
 તજી દર્ધ સ્વમાનની દરકાર,
 પાંચ પચ્ચીના તાબેદાર;
 દેશનું ધન જીવન હરનાર,
 કૈંક સ્ત્રી-લગ્નને હુંટનાર.

૧૨૦

ખોટ શું ન્યાયવૃત્તિની નેટ,
 લરાયે નહીં શું પાપી પેટ;
 હોય શું નામદોને ટેક,
 ગુલામોને શાનો વિવેક !

તમ દેશ તણી અવદશા અંતરે સાલે,
 યદિ અંશ દયાનો તમ ઉરને ઉજળે;
 તો માનપાનના આંદ ખિતાઓ મોટા,
 છે ખુશામતીના ચિહ્ન તજ દો ખોટા.
 યાણેથી તે ઠેઠ હજુરના એવા,
 સૌ સરકારી નોકર તજે નીજ સેવા;
 કંઈ જીવન ગુજારો કરે સુદર્શન શણે,
 આજન્મ સેવના ધરે દેશને ચણે.

૧૭૦

૬. સૈન્ય અને રાસ્ટ્રમુક્તિ.

પ્રચંડ પંજખીઓ બળવાન,
 ગુર નાનકના સૌ ગુલુવાન;
 શીખ શું શોભે સિંહ સમન,
 ધર્મ યુધ્ધે દે ઝૂઝી પ્રાણ.
 રજપૂતો દેતા મૂછે તાલ,
 રાખતા શાં વીર-ચક્ષુ લાલ;
 શીર નીજ હસ્ત લઈ કરનાર,
 યુદ્ધમાં કેસરીયા કરનાર.
 ગુરખા ગુણીયજ્ઞ ગદી જાત;
 ભક્ત શંકરના જગ-વિખ્યાત;
 કીરીટ હિમાદ્રિનું કૈલાસ,
 શ્રેષ્ઠ સૌ શીવગણનો ત્યાં વાસ.
 મરાઠા પણ મમતીલા છેક,
 પ્રાણ જતાં નવ મૂકે ટેક;

૧૪૦

ધર્મવીર શીવાજીના શૂર,
હમારી ભરત-ભૂમિનાં નૂર.
કુરાને શરીફના પદનાર,
અહલે વતન હિંદ ગણનાર;
મુસલમાં બિરાદરો હમ આજ,
ધર્મની શીદાગીરીના તાજ.

૧૫૦

રજપૂત, મરાઠા, શીખ, શુરા પંજાબી,
ઓ ગુણીયલ ગુરખા બિરાદરો મસ્ત્રામી;
આ આપખુદ સત્તાના સૌ બાખારી.
થઈ પાપી પેટને કાજ કટારી ધારી !
રે સિપાહગીરી તો સત્ય પૂર્વજે ધારી,
તમ ખુનમાંથી વીરગુણ ગયા પરવારી;
તમ બળપર રહી મુસ્તાક જુલ્મી સરકારે,
આ દમન નીતિનો દોર બધે દર્શાવે.

૧૬૦

તમે જાત અને પરજાત નહીં પીછાનો,
તમે દેશ અને પરદેશ નહીં કંઈ જાણો;
નહીં ન્યાયી અને અન્યાયી હુકમ પરમાણો,
નિર્દય ઉરમાં અનુકંપ લેશ નવ આણો.
નિર્દોષ તણી તમ હસ્ત કતલ થઈ કારી,
નિઃશસ્ત્ર ભાઈઆપર ગોળી વર્ષાવી;
નીજ પવિત્ર ભગિનીની લજ્જા હુંટાવી,
હત્તભાગ્ય હિન્દના તમ વીરતા શરમાવી.
શૂરવીર જનના નવગુણ હોય હિચકારા,
કદી ચળે મેફ અન્યાય નહીં કરનારા;
નથી નથી વીરતા એ પશુવૃત્તિ તમ ભારી,
જે સદા સર્વદા શુદ્ધામીને વરનારી.

૧૭૦

રે દયાનત છં એ સિપાહગીરીપર ભારી,
 વીર હોય તજી આરાધે વૃત્તિ એ સારી;
 વન વન રઝળી કરે જન તણી કુરખાની,
 નહીં બને ફરી કદી કસાઈ કર ફૂલાડી.

૭. પોલીસ.

પોલીસો તો રક્ષણને કાળ,
 ઉભેલા આંદો સજીને સાળ;
 હીશે જ્યમ હોય વર વિકરાળ,
 સાવજો ટાંપે ભરવા ફાળ.

૧૮૦

અડપતા અટ મળ્યો શીકાર,
 આદમા રત્ન તણો સત્કાર;
 કરાવી ઠરાવે ગુન્હેગાર,
 હોય જો રજ તો ગજ કરનાર.
 દામ લઈ ગુન્હેગાર તજનાર,
 લાંચ રશ્વતના એ લેનાર;
 ધનિક ધન દઈને છૂટી જાય,
 રંકનો મરો વિશેષે થાય.

૧૮૦

ચોર જુગારીને દે લાગ,
 પછીથી પડાવતા નીજ ભાગ;
 ઉઘાડા કરે કે અત્યાચાર,
 ત્હેની નહીં દાદ અને ફરીયાદ.
 ઉઠતા જુલમના પોકાર,
 યાદી સરકારી નીકળનાર;
 “ફરી બહુ તપાસ તો સરકાર,”
 “ગલત વાતો બીન પાયાદાર!”

ધણું નખળામાં સારા કોક,
ગણાયે સારા નખળા લોક;
અંધમાં હોય દેખતો એક,
ગણાયે તે પણ અંધો છેક.

૨૦૦

૮. વિનીતોને વિનંતિ.

આ રામરાજ્યના છે આવા અંધરો,
તદપિ કંઈ ચાહે આંગણરાજ્ય વિનીતો;
સૌ વ્યર્થ ગયા એ મોંડ-ફોંડ સુધારા,
તદપિ નહીં તજતા મોહવિનીતો પ્યારા.
એ ભલે સુધારાપર તમ મમતા જોડા,
અમ શાંત પ્રવૃત્તિ તજો વિરોધ વિછોંડા;
તમ વિરોધથી તો બલ વધુ અમને મળશે,
પણ નામ તમારું દેશદ્રોહીમાં ભળશે.
ચાહે તો કર્મે નિત્ય-ગુલામી ગર્તા,
ચાહે તો થઈએ સ્વતંત્ર શાસન-કર્તા;
આ ગતિ ત્રીશંકુ સર્મી નહીં સહેવાયે,
રે જીવન મેંતને અચૂક ચૂકાદો થાયે.

૨૧૦

૯. અંત્યજને ને આભડછેટ.

અંત્યજને એવ આપણું અંગ,
એહવીણુ સમાજ સર્વ અપંગ;
કહેવાતાં સૌ હલકાં કાળ,
કરે છે તેહ તમારાં આજ.
કરો છો સેવાનો સ્વીકાર,
પ્રતિ ફળમાં શો તિરસ્કાર;
પડે પડાયો તો અભડાય,
આડે નવ અત્યંતથી ફરકાય.

૨૨૦

થતો જો અંત્યજનો સંચાર,
ધ્રુવે કો ઘેલાં નીજ ધરખાર;
નથી એને સુખનો અધિકાર,
નથી સહવિદ્યાના સંસ્કાર.

જુદા છે એના સર્વે ચોક,
જુદા એનાથી સર્વે લોક;
ધર્મને નામે દોંગ અપાર,
આદરી રહ્યા બહુ અન્યાય.
ગણાતો ઉચ્ચ હિન્દુ-આચાર,
ગુલામી પ્રથાને કેળવનાર;
વાસ્તવે સ્વાર્થ વિષે બની અંધ,
ચલાવે છે સૌ સગવડ-પંથ.

૨૩૦

પશુ પક્ષીને જતું જીવ,
ગણ્ય અંત્યજ એથી નિર્જીવ;
અડકતાં લાગે આલડછેદ,
સમજતા સળ્યા કરવા વેદ.

દૃષ્ટિરે સરજી માનવ જાત,
દઈને સૌ સરખા અધિકાર;
ઉચ્ચ ને નીચ તણાં સૌભેદ,
કૃતિ એ માનવની પ્રત્યેક.

૨૪૦

જન્મ પૂરણના જે સંસ્કાર,
ચૂનાધિક જુદાનો આધાર;
દણુક તો હોય એકની એક,
સર્વ કેળવણીનો વિવેક.

પ્રભ ચાખી ધરમાં ગુલામ,
ધરે છે આઝાદીની હામ;

મળે નહીં આઝાદી મિનમેખ,

કર્મમાં લખ્યા ગુલામી લેખ.

૨૫૦

જે ચહો એ હીંદીવાન સર્વ આઝાદી,

તો મિટાવો આલડછેટ અંત્યે જે આદિ;

કંઈ કાળ થયાં એ પાપ પ્રધાને પોષો,

કરી દ્યો હાવે પ્રાયશ્ચિત નિવારી દોષો.

કંઈ કાળ થયાં જો અંત્યજના અપરાધી,

તેથીજ હિન્દને ગુલામીની ઉપાધિ;

માનવનો સૌ સદજ ધર્મ તો પાળો,

અંત્યજને નીજ ત્રેય પંથમાં વાળો.

પરવારી નીજ કાર્ય સુધડતા પાળો,

મન-વચન-શરીર-અવદશા પ્રયત્ને ટાળો;

૨૬૦

ગુપ્ત સાધન સૌ આવશ્યક કરી આપો,

તે ભાઈ ભાઈનો પ્રેમ પરસ્પર સ્થાપો.

અટલશ્રદ્ધા, પ્રેમ, અહિંસા, શાંતિ.

મુખ્ય છે ચળવળના ચતુરંગ,

અહિંસાને શાંતિનો સંગ;

અટલશ્રદ્ધાને પ્રેમનો યોગ,

હિન્દના છે એ સિદ્ધિ પ્રયોગ.

પશુતર્કના વિરોધી શસ્ત્ર,

અહિંસાને શાંતિના વ્રત;

પ્રેમના પિયુષમય કામળ,

અટલ શ્રદ્ધાના આકર્ષણ.

૨૭૦

આપણી આધ્યાત્મિક ચળવળ,

નકામું છે શારિરીક વ્યથા;

દેશની પ્રજાનાં આઝાં દગ,
 જતાં નિઃશસ્ત્ર અને નિર્બળ.
 વિદ્વાતક શસ્ત્ર નાણું જ્યાં જોર,
 સંઘ બળનો નવ રહેશે તોર;
 ધરીયે પર બળ પર જો લામ,
 રહીએ ગુલામના ગુલામ.
 હિન્દના અન્ય સર્વ ઉપાય,
 વિના આધ્યાત્મિક નિષ્ફળ જાય;
 છાડવા દેડ નણા સૌ મોહ,
 દેડનો મોહ દેશનો દ્રોહ.
 દેડને દુઃખ પડે વિશેષ,
 દુઃખ નવ આત્માને લવ લેશ;
 દેડનો થાય કદી વિનાશ,
 અમર આત્મા નવ થાય નિરાશ.
 પ્રેમને વશ થાયે ભગવાન,
 પ્રેમને વશ શત્રુ બળવાન;
 અટલ શ્રદ્ધાનો જો સંયોગ,
 પ્રેમના રહે અવિચળ ભોગ.
 અટલશ્રદ્ધા શાંતિને પ્રેમ,
 અહિંસાની ધરીયે જો નેમ;
 હિન્દનું અવિચળ રાજ્ય સ્થપાય,
 સ્વર્ગથી પણ આલે વખલાય.

૨૮૦

- ૨૯૦

૧૧. ઉપસંહાર.

ડગ લરો અડગ નહીં એ; પંકતી પણ ચૂકો,
 ગુરૂ ગાંધીનો આદેશ અમલમાં મૂકો;

રેંટીઓ ધર ધર થાય પ્રવેશ
હિંદનો પવિત્ર ખાદી વેશ;

છાડવા:— ગુલામીના લણતર,

બદતર સરકારી રણતર,

૩૦૦

વકીલી અદાલતો ખેતાબ,

સર્વ સૈનિક નીજ હથિયાળ,

ભીડતાને સૌ આભડછેટ.

વૈરને ઈર્ષ્યાના ઉદ્દેશ.

તમે સજીવો:—નીજ નિશાળ, લવાદી પંખા,

સૌ સ્વરાજ્યવાદી ટેક શાંતિના સૈન્યો

વળી ખાલાફતી અન્યાય જુદમ પંગતો

એ સર્વ મિટાવો કરી દેશ નીજ તાંબ

